

AĞRI ve İNFLAMASYON

Yrd.Doç.Dr. Levent Yazmalar
Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi FTR Anabilimdalı

AĞRI

Ağrı tarihi insanlık tarihi kadar eskidir.

Uluslararası Ağrı Araştırmaları Teşkilatı (IASP) Tanımı

Vücudun herhangi bir yerinden kaynaklanan

Bir doku harabiyetine bağlı olan /olmayan,

Kişinin geçmişteki deneyimleriyle ilgili

Hoş olmayan

Emosyonel ve sensoriyal bir duyu

Her zaman organik neden belirlenemeyebilir

Psikolojik faktörlere bağlanması gerekmez

Algılamada kişisel deneyim-çevre etkisi.

Subjektif semptom

AĞRININ KİMYASAL MEDİATÖRLERİ

Doku lezyonları oluşturacak kadar kuvvetli olan zararlı uyarılar birçok algenik ve pro-enflamatuar kimyasal medyatörlerin salınımına yol açar.

AĞRININ KİMYASAL MEDİATÖRLERİ

- Bradikinin; Delta ve C tipi lifleri direkt uyarır.

Prostaglandin yapım ve salınımını artırır.

Plazma kininojenden üretilir.

- Serotonin; Nosiseptörleri duyarlılaştırır.

Trombositlerden salınır.

- Histamin; Nosiseptörleri duyarlılaştırır.

Mastositler, bazofiller ve trombositlerden salınır.

- P maddesi; Venüllerde dilatasyona yol açar

Histamin salınımını tetikler.

Dokularda yapılan bir polipeptit.

- Prostaglandinler ve lökotrienler; Hasarlı doku hücrelerinden sentezlenir.

Ağrı algılama basamakları

Transdüksiyon

Transmisyon

Modulasyon

persepsiyon

Transmisyon

Bilinçli aktive için reseptörden duyunun M. Spinalise gitmesi ve yukarıya giden ve Talamus ve kortekse giden resiprokal bağlantıların tümü.

Transmisyon

Projeksiyon nöronlar

Lokal eksitatör ara nöronlar

İnhibitör ara nöronlar rol oynar

Eksitatör nörotransmitterler

Glutamat

P maddesi

Nörokinin A

Kolesistokinin

Nitrik Oksit(NO)

İnhibitör nörotransmitterler

Endojen opioidler

GABA

Asetil Kolin

Glisin

Somatostatin

Nörotensin

Modulasyon

Ağrının algılanması

Ağrıya cevap

Modulasyon

Reseptörden gelen uyarının perifer veya merkezde

Değişime uğraması.

Suprese edilmesi ve düzenlenmesi

Modulasyon M. Spinalis seviyesinde olur.

Persepsiyon (algılama)

Supraspinal seviyede olur.

Korteks

AĞRI DUYUSU

Ağrı duyusuna ait duyu organları vücudun tüm dokularında yer alan çıplak sinir uçlarıdır

Ağrı impulsları merkezi sinir sistemine 2 lif sistemi ile aktarılır:

Bu nosiseptif sistemlerden biri 2-5 μm çapta ince, **miyelinli A δ liflerden** yapılmış olup ileti hızı 12-30 m/s'dir

Diğeri 0.4-1.2 μm çaplı **miyelinsiz C liflerinden** kuruludur. Bunlara dorsal kök C lifleri adı verilir. Bu liflerin ileti hızı 0.5-2 m/s'dir

Ağrıyı ileten primer afferent lifler tarafından salgılanan sinaptik transmitter **P maddesidir**

AĞRI MERKEZLERİ VE AĞRI YOLLARI

NÖRONLAR

Motor nöronlar: Beyin ve medulla spinalisten gelen mesajları istemli kaslara iletirler.

Duysal nöronlar: Duysal girdileri alırlar.

(ağrılı, termal)

Assosiyatif nöronlar (İnternöronlar): Mesajları nörondan nörona iletirler.

AĞRININ ALGILANMASI

Deri veya derin dokulardaki (kaslar, iskelet, organlar) bütün reseptörler aferent sinir lifleriyle sinir merkezlerine (omurilik ve beyin) bağlıdır.

SİNİR LİFLERİ

3 gruba ayrılabilir:

Primer,

reseptörden omuriliğe uzananlar

Sekonder,

omurilikten talamusa uzananlar

Tersiyer,

talamustan serebral korteksin

ilgili alanlarına uzananlar.

PRİMER AFFERENT LİFLER

AĞRININ HİSSEDİLMESİ

Serebral korteksin bir çok bölgesi ağrının hissedilmesiyle ilgilidir

En önemlilerinden biri, santral sulkusun arkasına yerleşmiş olan Primer Somatoduysal Korteks'tir.

Primer somatoduysal korteksin, ağrının kaynağı ve yoğunluğunun ayırımının tek sorumlusu olduğuna inanılmaktadır.

Ağrı yolları

NOSİSEPTÖR KONSANTRASYONU YÜKSEK ALANLAR

1. Mukozal membranlar
2. Periosteum
3. Derin fasya
4. Ligamentler
5. Eklem kapsülleri
6. Kornea
7. Subkutanöz doku

NOSİSEPTÖR KONSANTRASYONU ORTA ALANLAR

1. İskelet Kası
2. Kalp Kası
3. Düz Kas

NOSİSEPTÖR KONSANTRASYONU DÜŞÜK ALANLAR

1. Kemik
2. Kıkırdak
3. Kemik İliği

Ağrının Değerlendirilmesi-1

Hekime götüren en önemli semptom

Subjektif bir durum

Kişisel deneyimler

Kültürel

Ekonomik

Sosyal

Çevresel

Ailesel

Ağrının Değerlendirilmesi-2

- Ağrı gerçekten var mı?
- Ağrının özellikleri nelerdir?
  - Yeri-yayılmaması
  - Süresi
  - Ağrı paterni
  - Başlatan-tetikleyen faktörler
  - Artıran azaltan faktörler
  - Şiddeti
  - Kalitesi

Ağrının Değerlendirilmesi-3

- Ağrıyı başlatan neden var mı?
- Ağrının günlük aktivitelere etkisi
- Ağrıya eşlik eden diğer semptomlar
- Diğer sistem sorgulaması

Ağrıyı Objektif Değerlendirme Amacı

Doğru tanı

Doğru tedavi

Gerekli süre ve dozda tedavi

Tedavi etkinliğini belirleme

Ağrıyı etkileyen faktörleri belirleme

Tedavi boyunca ağrı seviyesindeki değişiklikleri belirleme

Ağrı Ölçüm Yöntemleri

Algometre

McGill ağrı sorgulama formu

Ağrı haritası

Ağrı günlüğü

VAS

Ağrı yok----- Dayanılmaz ağrı

Enflamasyon

Zararlı herhangi bir nedene karşı vücudun verdiği cevap

Dokuda oluşan hasara karşı vücudun yerel cevabı

Enflamasyon yanıtı belirleyenler

Etkenin gücü

Temas süresi

Olayın genişliği –lokalizasyonu

Bölgenin damarlanması

Hastanın genel durumu

Yapılan tedavi

Ateş ve akut faz reaktanları-1

Ateş, eksojen pirojene karşı doku hasarının bulunduğu bölgeden salınan proenflamtuvar sitokinlerin (IL-1, IL-6, TNF-alfa gibi) PGE2 aracılığı ile oluşturduğu bir yanıttır.

Ateş organizmada zararlı etkene karşı nonimmün ve sellüler immün savunma mekanizmalarının harekete geçtiğinin bir göstergesidir.

Ateş ve akut faz reaktanları-2

Salınan sitokinler KC parenkim hücrelerini uyararak değişik mekanizmalarla organizmanın non-spesifik savunmasına katkıda bulunan **antitripsin, antikimotripsin, seruloplazmin, kompleman 3 (C3), fibrinojen, CRP, ferritin** gibi **akut faz reaktanlarının** sentezlenmesine katkıda bulunurlar.

Akut faz proteinlerin fonksiyonu

Patojenlerin fagositozunu kolaylaştırır.

Doku hasarını önlerler

Hasar gören dokularda tamire yardımcı olurlar.

Fagositler ve NK hücreler

Kan monositleri, doku makrofajları, nötrofiller gibi güçlü **fagositler**, mikroorganizmaları fagosit ederek onları öldüren hücrelerdir. **Fc** yüzey **reseptörleri** taşırlar ve lizozomal granüllere sahiptirler. Direkt sitotoksik etkilerini **apoptoz** aracılığı ile yaptığı sanılmaktadır.

Fagositik aktivitesi olmayan **NK hücreleri** fungus, protozoon ve özellikle virüslere ve tümör hücrelerine saldırarak onları tahrip ederler.

Fagositoz ve inflamasyon-1

Fagositoz mikroorganizmaların/yabancı maddelerin görevli fagositler içine alınarak parçalanması ve sindirilmesi olayıdır.

Mikroorganizmaların fagositlere bağlanmasını kolaylaştıran antikorlara **opsonin** , bu olaya **opsonizasyon** denir.

Öldürme işi esas olarak “**süperoksid- miyeloperoksidaz**” sisteminin kombine çalışmasıyla patlayıcı karakterdeki “**respiratory burst**” olayları sonucu oluşan güçlü **oksijen radikalleri** tarafından yapılır. Öldürülen organizmalar **litik** enzimlerle parçalanıp dağıtılır.

Bu sistemin zayıf olduğu kişilerde her zaman öldürme olmayabilir. Örn. klamidia, riketsiya ölmeden uzun süre makrofajlarda canlı kalabilir.

Fagositoz ve inflamasyon-2

İnflamasyon, çeşitli etkenlerin neden olduğu doku hasarlarına karşı organizmanın selüler ve humoral düzeydeki güçlü ve abartılmış fizyolojik yanıtlarıdır.

Amacı; etkeni (bakteri gibi) ve ortaya çıkan ürünleri (immün kompleks gibi) ortadan kaldırmak, etkeni olduğu yerde sınırlı tutmak ve kontrol sağlandıktan sonra doku hasarının tamir ve yenilenmesine olanak sağlamaktır.

İnflamasyon Dört klasik belirtisi

kolor (yerel ısı artışı),

dolor (yerel ağrı),

rubor (yerel kızarıklık),

tumor (yerel şişlik), ve

fonctio laesa (fonk.kısıtlanması)

Mikroorganizmaları tanıma yeteneğine sahip anahtar hücreler **lenfositlerdir**.

Lenfositlerin iki tipi vardır.

1. T- hücreleri: timus'da gelişir

2. B- hücreleri: kemik iliğinde gelişir

Ekstraselüler mikroorganizmaların eliminasyonu-1

B- hücreleri enfeksiyona yanıtta sentezlediği **antikorları** kullanır.

İnfeksiyon etkeni ile ilk karşılaştığında kanda antikor yoktur.

7 - 10 gün sonra kanda düzeyi yükselir ve pik yaptıktan sonra baseline'a düşer (**primer yanıt**).

Aynı etken ile bir daha karşılaştığında 24 saat içinde kanda pik düzeye ulaşır (**sekonder yanıt**).

Antikorlar bakterinin yüzey yapılarını (protein/karbonhidrat/lipid) tanır.

Ekstraselüler mikroorganizmaların eliminasyonu-2

Antikorlar çözünürdür ve ekstraselüler mikroorganizmaları etkilemek için dokulara difüze olabilirler. Mikroorganizmalara bağlanan antikorlar, onları elimine etmek için iki **efektör** mekanizmayı aktive eder:

1. **Kompleman sistemin aktivasyonu:** Bakteriyal lizis/ opsonizasyon

2. **Fagozitoz:** İntraselüler öldürme

Makrofajlarda uzun süre yaşayan mikroorganizmaların eliminasyonu

Antikorlar ve kompleman sistem belirli bakterileri yok edebilirler, ancak makrofajlarda yaşayıp çoğalabilen "**Mikobakteriyum tüberkülozis**" gibi bazı mikroorganizmaları öldüremezler. Bunların eliminasyonu **T - Helper hücreleri** kullanılarak yapılabilir. Bu hücreler **T -hücre antijen**

reseptörlerini kullanarak intraselüler bakteri içeren makrofajları tanıyabilirler. Bunlar, makrofajların bakteriyal öldürme mekanizmalarını stimüle eden **sitokinleri** salgılamalarına yardım ederler.

FİBRİNOJEN

Geç yükselir.

İnflamasyon geçtikten sonra hemen düşmez.

Saklanmış plazmada bakılamaz.

Yükselmesi, sedimentasyon hızındaki yükselmeden sorumlu faktör.

ESH'nın klinik kullanımı

Avantajları: Ucuz ve kolay

Genel olarak hastalık aktivasyonu ile korelasyon gösterir (RA, sistemik vaskülitler).

Polimiyaljiya romatika ve temporal arteritin tanısında ve izleminde kullanılan parametrelerden biri

ESH'nın klinik kullanımı

Asemptomatik kişilerde tarama testi olarak kullanılmamalı

Nedeni bilinmeyen bir ESH yüksekliğinde hastanın öykü ve fizik bakışına uygun testler yapıp birkaç ay sonra tekrarlanmalı

C-reaktif protein (CRP)

Hastalık aktivitesinin saptanmasında daha iyi bir belirleyici

Yaş,

Hb düzeyi,

Ig düzeyi gibi faktörlerden etkilenmez.